

ІСТОРІЯ РЕЛІГІЇ І ЦЕРКВИ

УДК 272-789.5-762(477.86)

МІСІОНЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВАРИСТВА ІСУСА В м. КОЛОМІЯ (1896 – 1914)

Андрій ПЕТРАШ

*Національний заповідник “Давній Галич”,
науково-освітній відділ*

вул. Івана-Франка, 3, 77100, Галич, Україна

email: Dertasiel@email.ua

DOI: 10.15330/gal.35.96-108

ORCID: 0000-0001-6929-1844

Стаття присвячена релігійно-культурній та суспільно-харитативній діяльності Товариства Ісуса в Коломиї в 1896–1914 рр. Хронологічні межі вибраного періоду сягають від заснування місійного дому єзуїтів до початку Першої світової війни. В 1848 р. Товариство Ісуса було заборонене в Габсбурзькій імперії, але тільки до 1852 р. Після цього єзуїти повернулись до своїх осередків в Тернополі і Львові. Станом до 1896 р. орден відкрив два нові місійні дома в Львівській архідієцезії, зокрема в Станіславові та Чернівцях. Метою статті є висвітлення діяльності єзуїтів в Коломиї: їхнє прибуття до міста, побудування костелу св. Ігнатія Лойоли і про духовну працю ордену. Особлива увага приділяється діяльності содаліції маріанських і релігійним товариствам, які були засновані Товариством Ісуса в цей період. Джерельну базу дослідження складають документи з архіву Товариства Ісуса в Кракові, статті і звіти з тогочасних часописів. Місіонерська праця єзуїтів в українських землях XIX ст. слабо представлена у вітчизняній історіографії. Дана наукова робота повинна стати черговим кроком у висвітленні історії католицької церкви в західних регіонах України.

Ключові слова: *Товариство Ісуса, Коломия, єзуїти, содаліція маріанська, католицька церква.*

Католицька церква є невід’ємною частиною історії України. Найбільший її вплив простежується в західноукраїнських землях. Особливою мірою, це стосується території Львівської архідієцезії латинського обряду, де вагома частина населення належала полякам католицького віросповідання. Культурний вплив Апостольської столиці значною мірою поширювався через чернечі згромадження, серед яких особливо помітну роль відіграло Товариство Ісуса.

Місіонерська діяльність єзуїтів в Україні, зокрема в Львівській архідієцезії, слабо представлена в українській історіографії. Існують історичні дослідження, присвячені історії ордену в Новий час. Мова йде про наукові праці Сергія Серякова¹, Тетяни Шевченко², Руслана Басенка³. Втім, якщо говорити про діяльність ордену в Галичині в XIX ст., то широких досліджень з боку українських істориків на даний момент не існує. Зворотня ситуація спостерігається в польській історіографії, де історія Товариства Ісуса в Галичині представлена значно ширше, в тому числі і його діяльність в XIX ст. Особливу увагу заслуговує фундаментальна праця о. Станіслава Заленського (Stanisława Załęskiego), в якій описана історія ордену від початку його появи в Речі Посполитій аж по 1905 р.⁴. Окрім вищезгаданого історика, слід виокремити

¹ Серяков С. Єзуїтське шкільництво як чинник культурного розвитку Речі Посполитої в польській історіографії другої половини 1830-х – початку 1850-х рр. *Харківський історіографічний збірник*. 2013. № 12. С. 112–128. Серяков С. Черговий крок у спростуванні “чорної легенди” про єзуїтів. *Схід-Захід : Історико-культурологічний збірник*. 2009. № 13–14. С. 386–401.

² Шевченко Т. Єзуїтське шкільництво на українських землях останньої чверти XVI – середини XVII ст. Львів : Вид-во “Свічадо”, 2005. 340 с.

³ Басенко Р. Генеза і зміст освітньо-виховного напрямку молодіжної політики ордену єзуїтів (XVI–XVII століття). *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії*. 2014. № 17. С. 67–78.

⁴ Załęski S. *Jezuici w Polsce*. Kraków : Drukiem i nakładem W.L. Anczyca i Sp., 1906. T. 5 : Cz. 2. *Jesuici w Polsce Porozbiorowej*. 1820–1905. 1300 s.

праці Владислава Хотковського (Władysława Chotkowskiego)⁵, о. Людвіка Гжебеня (Ludwika Grzebienia)⁶, Беати Топій-Стемпінської (Beaty Topij-Stempińskiej)⁷, о. Анджея Павла Біеса (Andrzeja Pawła Bieśa)⁸, Станіслава Августинека (Stanisława Augustyneka)⁹, о. Станіслава Цешлака (Stanisława Cieślaka)¹⁰.

Головну джерельну базу статті складають документи з архіву Провінції Товариства Ісуса Південної Польщі*, який знаходиться в Кракові. Окрім архівних документів велику цінність для дослідника представляють часописи “Nasze Wiadomości”, “Sodalis Marianus” і “Przyjaciel Sług”, у яких міститься інформація про важливі події і заходи, статистики і біографії членів ордену, звіти релігійних товариств про виконану роботу.

Метою даної статті є висвітлити душпастирську діяльність Товариства Ісуса в Коломиї до Першої світової війни. Доцільно буде описати процес відкриття їхнього місіонерського дому в місті, розповісти чим конкретно були зайняті єзуїти і в чому специфіка їхньої духовної праці. Особлива увага буде приділена створеним і очолюваним єзуїтами релігійним конгрегаціям, до яких входили миряни.

Перед основним текстом статті слід вияснити особливості внутрішньої структури Товариства Ісуса. Єзуїти ділили територію своєї діяльності на області, які називались провінціями. Коломия входила до Львівської архидієцезії, а остання була частиною Галицької провінції ордену єзуїтів¹¹. Провінцію очолював провінціал. В його обов'язки входило керівництво територією, забезпечення в ній духовної праці ордену¹². Під наглядом провінціала знаходились локальні осередки єзуїтів. На відміну від інших орденів, такі осередки називалися домами, а не монастирями¹³. На чолі кожного дому був суперіор, або настоятель, який відповідав за діяльність ордену в конкретному населеному пункті, слідкував за виконанням обов'язків підпорядкованих йому єзуїтів.

Свою місіонерську діяльність в Коломиї єзуїти мали нагоду розпочати уже в 1886 р. В тому році, 2 липня, о. Генрик Яцковський, який на той час виконував функції провінціала Товариства Ісуса в Галицькій провінції, отримав листа від мешканців Коломиї. У листі міщани запрошували єзуїтів започаткувати місію в місті¹⁴. Місцева влада обіцяла надати права ордену на будівництво дому і костелу для душпастирської діяльності¹⁵. У листі-відповіді провінціал щиро подякував міщанам за пропозицію, але відповів на неї відмовою. Мотивом такого рішення було те, що в той період всі зусилля Товариства Ісуса з Галицької провінції були

⁵ Chotkowski W. Powrót i powtórne zniesienie Jezuitów w Galicyi 1820–1848 na podstawie archiwaliów rządowych. Warszawa : nakł. "Kwartalnika Teologicznego", 1904. 129 s.

⁶ Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995 / red. L. Grzebień. Kraków : Wyd-wo WAM, 1996. 888 s. URL: <https://www.jezuici.krakow.pl/bibl/enc.htm>.

⁷ Topij-Stempińska B. Uczniowie jezuickich instytucji edukacyjnych w Galicji w XIX wieku. Portret zbiorowy. Kraków : Ignatianum, 2019. 440 s.

⁸ Bieś A. P. Jan Badeni SJ (1858–1899): U początków ruchu społecznego katolików w Galicji. Kraków : WAM, 2012. 396 s.

⁹ Augustynek S. Prowincja Małopolska Towarzystwa Jezusowego w latach 1926–1939 : Praca doktorska. Kraków, 2020. 384 s.

¹⁰ Cieślak S. Działalność społeczno-kulturalna jezuitów galicyjskich w stowarzyszeniach katolickich 1856–1914. Kraków : WAM, Akademia Ignatianum w Krakowie, 2013. 472 s.

* Archiwum Prowincji Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego (далі скорочення: АТЖКр).

¹¹ Ця провінція охоплювала також територію Перемишльської, Тарнувської та Краківської дієцезії. В 1820 р., коли єзуїти відновили свою діяльність в Галичині, ця провінція на самому початку мала назву “Польська”, але через рік її назва була змінена на “Галицьку”. Sas J. Dawniejsze nazwy i zmiany terytorialne Prowincji Galicyjskiej. Nasze wiadomości. 1912. T. 3. S. 468; Prowincja Zakonna. Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995 / red. L. Grzebień. Kraków, 1996. <https://www.jezuici.krakow.pl/cgi-bin/rjbo?b=enc&q=PROWINCJA+ZAKONNA&f=1>.

¹² Kołacz J. Słownik języka i kultury jezuitów polskich. Kraków : WAM, 2006, S. 146–147.

¹³ Конституции Общества Иисуса и их Дополнительные нормы / пер. А. Коваль. Москва : Институт св. Фомы, 2019. С. 518, 525.

¹⁴ АТЖКр. Rkp. nr. 384: Kołomyja. S. 28.

¹⁵ Załęski S. Jezuici w Polsce... S. 1093.

зосереджені на перенесенні навчального закладу з Тернополя і спорудження нового освітнього осередку в Хирові. Отець відзначав в листі, що їхні наявні фінанси будуть спрямовані на будівництво навчального закладу і, попри все вищесказане, орден недавно уже розпочав нові місії в регіоні¹⁶. Варто відзначити, що у запрошенні не йшлося про жодну грошову допомогу від міста. Враховуючи, що всі фінанси єзуїтів були спрямовані на проект в Хирові, орден був неспроможний вести за власні кошти будівництво в Коломиї, відповідно і проводити свою діяльність в місті. Тим не менше, провінціал зазначив, що Товариство Ісуса шукатиме способи реалізувати прагнення міщан¹⁷.

Нова нагода започаткувати місію ордену в Коломиї випала в 90-х роках ХІХ ст. Міська адміністрація запланувала спорудження великого храму. Станом на 1895 р. мешканці міста уже назбирали для цієї мети 20000 зл., але збір коштів відбувався дуже повільним темпом, а уже зібраних фінансів для повноцінної побудови все ще не вистачало. Тоді, тогочасний львівський суфраган* Ян Пузина порадив місцевому каноніку Зигмунду Павловському запросити до Коломиї Товариство Ісуса і доручити ордену збір пожертв на будівництво святині. Вибір запросити саме єзуїтів був не випадковий, оскільки було відомо, що орден раніше уже збудував за три роки великий костел в Чернівцях¹⁸.

Того ж року єзуїти прибули до Коломиї і одразу взяли за доручення. Місцем для спорудження храму стали викуплені в пані Бялоскурської ділянки на вул. Юзефа Ігнація Крашевського і частково територія якогось пана Сильвестра. Повна викуплена площа займала два морги*. Вартість ділянок обійшлася містові в 12000 зл.¹⁹. На зборах церковного комітету 25 червня 1895 р. було прийнято постанову, що розмір костелу повинен мати розмір 35x15 метрів, але в підсумковій офіційній угоді від 19 серпня масштаб вирішили збільшити до 45x22 метрів. Термін на будівництво святині мав охоплювати 4 роки. Перший наріжний камінь освятив коломиїський отець Зигмунт Павловський 2 серпня 1896 р.. Процесом спорудження керував архітектор Діонісій Кжичковський, який був одночасно і автором проєкту²⁰.

Станом на 1896 р. в місті знаходилось 4 єзуїти (2 отці і 2 коад'ютори*)²¹. В той час, коли храм тільки споруджувався, вони мешкали в невеличкому будинку²². Поруч з будинком була поставлена дерев'яна каплиця св. Ігнатія Лойоли, побудована місцевим тесляром під керівництвом Юзефа Бялбжеського, брата з ордену. Прикрашення каплиці здійснювалось за рахунок пожертв. На потреби каплиці колишній єпископ віленський і архієпископ титулярний Перге Кароль Гриневицький переказав 1000 зл.²³. В прикрашенні каплиці допомагали також єзуїти о. Генрик Яцковський, о. Альфред Врублевський, о. Ігнатій Мішкевич, о. Лукас Ващик, львівські Сестри Серця Ісусового. Також 500 зл.р. виділив провінціал ордену²⁴.

¹⁶ АТЖКг. Rkp. nr. 384: Kołomyja. S. 29–30.

¹⁷ Тамże. S. 31.

*Суфраган – єпископ, який очолює окрему єпархію в архідієцезії.

¹⁸ Załęski S. *Jezuici w Polsce...*, S. 1093.

*Морг – міра землі, яка дорівнює 0,56 га.

¹⁹ Brykowski R. *Kościół p.w. Św. Ignacego Loyoli i rezydencja ks. Jezuitów w Kołomyi. Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego* : Praca zbiorowa / red. J. Ostrowski. Kraków, 2006. T. 14. S. 163. Załęski S. *Jezuici w Polsce...*, S. 1094.

²⁰ Brykowski R. *Kościół p.w. Św. Ignacego Loyoli i rezydencja ks. Jezuitów w Kołomyi...*, S. 163–164.

* *Coadjutores temporales* – єзуїти, які склали останні обітніці, але не були висвячені на священників. В джерелах можна зустріти назву “брат з ордену”. Займались здебільшого господарською роботою.

²¹ *Catalogus Provinciae Galicianae Societatis Jesu ineunte anno MDCCCLXXXVIII. Cracoviae* : E TYPOGRAPHIA ERNEMERUM “CZAS” FR. KLUCZYCKI & SOC., 1888. P. 26.

²² Суперіорами в Коломиї впродож 1896–1914 рр. були: Александер Вілчкєвич (1896–1901), Кароль Сеправський (1901–1904), Юзеф Грубант (1904–1909), Ромуальд Чєжовський (1909–1910), Юзеф Мєлох (1910–1913), Ян Нікєль (1913–1918). Kołomyja. *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*, <https://www.jezuici.krakow.pl/cgi-bin/rjbo?b=enc&q=KOLOMYJA&f=1>

²³ Brykowski R. *Kościół p.w. Św. Ignacego Loyoli i rezydencja ks. Jezuitów w Kołomyi...* S. 163.

²⁴ Załęski S. *Jezuici w Polsce. T.5...* S. 1095.

Спорудження костелу тривало відносно швидко і вже 31 жовтня 1897 р. храм був завершений і освячений. Втім, коштів вистачило тільки на зовнішнє оформлення святині, а на внутрішнє оздоблення планувалось поступово збирати пожертви. Церемонію освячення храму на честь св. Ігнатія Лойоли провів о. Павловський в присутності католицького і греко-католицького духовенства. Орден єзуїтів представляли тогочасний провінціал Товариства Ісусового о. Ян Бадені і о. Антоній Боц. Під час першої урочистої служби в костелі проповідь виголошував чортківський отець-декан Станіслав Громніцький. Після освячення храму почесні гості зібрались у трапезній в кількості 50 осіб. Серед присутніх були єзуїти, отець-декан, староста міста і маршалок, а також інші мешканці міста, які допомагали в будівництві святині²⁵.

Вже згодом, 12 грудня того ж року, відбулось урочисте освячення дзвонів о. Голомбеком. Загальна сума будівництва храму обійшлась в 48 540 зл.р.²⁶. Цікаво, що костел міщани почали називати “панським”, оскільки його прихожанами були здебільшого люди з середніх та вищих прошарків польського населення²⁷.

В березні 1902 р. орден розпочав в місті будівництво місійного дому. Його проєкт було розроблено міським архітектором Зигмунтом Соболевським разом з Мечиславом Рибчинським. Проєкт був затверджений 21 березня міським бурмістром. Будівництво резиденції тривало пів року і закінчилось в жовтні²⁸. В 1906 р., тобто через 10 років від започаткування місії, кількість єзуїтів в Коломиї зросла до 8 осіб (6 отців і 2 коад’юторів)²⁹.

Римо-католицька громада коломийського деканату активно брала участь в суспільно-виховних процесах міста, тому єзуїти мали широкий простір для духовної праці. Доцільно буде відзначити освітню і релігійну діяльність урсулянок, які 1-го серпня 1899 р. приїхали до Коломиї з Тарнува. Того ж року, розпочав функціонувати їхній навчальний заклад і розпочався перший рік навчання. Монахині активно співпрацювали з єзуїтами в релігійній та освітній сферах, організовуючи і проводячи спільні заходи у своїй освітній установі та монастирі³⁰. В будівлі останнього, наприклад, щомісяця збиралась місцева Содаліція Пані³¹. Про діяльність содаліції буде сказано нижче.

В загальному, діяльність Товариства Ісуса в Коломиї нічим не вирізнялась з-поміж діяльності інших їхніх домів в Львівській архідієцезії. Окрім виконання душпастирських обов’язків єзуїти проводили катехизацію в школах, опікувались в’язнями, проводили реколекції і створювали содаліції та релігійні товариства³². Про духовну працю Товариства Ісуса в Коломиї свідчитиме дана статистика (див. табл. 1.)³³. Хочеться відзначити, що це приблизна інформація,

²⁵ ATJKr. Rkp. nr. 384: Kołomyja. S. 56 – 56r.

²⁶ Brykowski R. Kościół p.w. Św. Ignacego Loyoli i rezydencja ks. Jezuitów w Kołomyi... S. 164.; Монолатій І. Костел єзуїтів в Коломиї. *Людина і світ*. 1995. Т. 11–12. С. 44–47. URL: http://rkc.lviv.ua/news_view-Kostel_yezuitiv_u_Kolomui-ua.

²⁷ Монолатій І. Церкви і душпастирі у Коломиї. *І*. 2010. № 62. С. 53.

²⁸ Brykowski R. Kościół p.w. Św. Ignacego Loyoli i rezydencja ks. Jezuitów w Kołomyi... S. 164.

²⁹ Catalogus Provinciae Galicianae Societatis Jesu ineunte anno MCMVI. Cracoviae : E TYPOGRAPHIA “CZAS”, 1906. P. 21.

³⁰ Rogozińska A. Początki i rozwój oraz organizacja szkół urszulańskich w Tarnowie w latach 1877–1939. *Roczniki Humanistyczne*. 2000. XLVIII, zeszyt 2. S. 165

³¹ Kołomyja. Sodalicja pań. *Sodalis Marianus*. 1912. T. 11, nr 1. S. 45.

³² Załęski S. Jezuiści w Polsce. W skrocie, 5 tomów w jednym, z dwoma mapami. Kraków : Drukiem i nakładem W.L. Anczyca i Sp., 1908. S. 311–312.

³³ Fructus Spiritualis Patrum Provinciae Galicianae a die Julii 1903, ad diem 1 Julii 1904. *Nasze Wiadomości*. 1904. T. 1. S. 370–371; Fructus Spiritualis Patrum Provinciae Galicianae a die Julii 1904, ad diem 1 Julii 1905. *Nasze Wiadomości*. 1904. T. 1. S. 630–631; Fructus Spiritualis Patrum Provinciae Galicianae a die Julii 1905, ad diem 1 Julii 1906. *Nasze Wiadomości*. 1906. T. 2. S. 208–209; Fructus Spiritualis. Anno a 1 Julii 1906/7 ad 1 Julii. *Nasze Wiadomości*. 1906. T. 2. S. 683.; Fructus Spiritualis. Anno a 1 Julii 1907/8 ad 1 Julii. *Nasze Wiadomości*. 1912. T. 3. S. 196.; Fructus Spiritualis. Anno a 1 Julii 1908/9 ad 1 Julii. *Nasze Wiadomości*. 1912. T. 3. S. 197; Fructus Spiritualis. A 1 Julii 1909/1910 ad 1 Julii. *Nasze Wiadomości*. 1912. T. 3. S. 533; Fructus Spiritualis. A 1 Julii 1910/11 ad 1 Julii. *Nasze Wiadomości*. 1912. T. 3. S. 534; Fructus Spiritualis. A 1 Julii 1911 ad 1 Julii 1912. *Nasze Wiadomości*. 1913. T. 4. S. 215; ATJKr. Rkp. nr. 2044: Fructus spiritualis in Residentia Kolomyjensis SJ. rok 1903–1943. P. 2–25.

взята з статистичних даних єзуїтів, які вони записували в документах під назвою “Fructus Spiritualis”*. Відлік записів розпочинався кожного липня поточного року і завершувався в липні наступного. У статистичних відомостях від липня 1913 р. до липня 1914 р. пропущено багато даних, тому до таблиці вони не внесені.

**Статистика діяльності Товариства Ісуса в Коломії
(з липня 1902 р. до липня 1913 р.)**

	лип. 1903	лип. 1904	лип. 1905	лип. 1906	лип. 1907	лип. 1908
Хрещення	7	-	3	4	5	6
Сповіді приватні, генеральні	14451 92	27710 404	30088 1146	30940 828	26556 240	28728 353
Причастя	13562	39111	39489	42293	38610	40280
Шлюби	-	2	2	2	3	2
Настанови до 1-го причастя	200	127	113	144	79	118
Духовні вправи приватні, публічні	1 4	1 10	1 10	1 10	1 13	2 15
Проповіді в костелі, за межами	218 34	124 81	102 73	101 89	103 84	98 83
Катехизми в костелі, за межами, в школах	20 99 -	11 134 1184	14 4 896	21 - 1902	22 10 894	18 71 607
Візитації хворих, в'язниць, лікарні	128 - 14	10 - -	28 3 -	18 36 -	11 9 23	11 - -
	лип. 1909	лип. 1910	лип. 1911	лип. 1912	лип. 1913	Приблизний підсумок
Хрещення	4	7	3	12	7	58
Сповіді приватні, генеральні	21933 376	24228 729	24718 236	25329 273	26914 189	281595 4866
Причастя	40100	37930	44200	34400	39050	409025
Настанови до 1-го причастя	115	14	66	81	70	1127
Шлюби	4	1	-	5	5	26
Духовні вправи приватні, публічні	1 14	1 14	- 12	- 24	- 11	9 137
Проповіді в костелі, за межами	107 89	100 43	106 55	108 66	106 56	1273 753
Катехизми в костелі, за межами, в школах	13 25 601	40 - 656	- - 610	- 32 867	- 7 592	159 134 8809
Візитації хворих, в'язниць, лікарні	4 6 -	26 13 17	- - -	92 40 5	29 44 6	357 151 65

Якщо говорити про найважливіші заходи, здійснені Товариством Ісуса в Коломії до початку Першої світової війни, то доцільно буде згадати про наступне. Впродовж 16-26 липня

* Духовні плоди (лат. Fructus Spiritualis) – щорічні звіти про душпастирську діяльність в цифрах, тобто кількість хрещень, причасть, сповідей тощо. Їх вели при кожному місійному домі Товариства Ісуса.

1904 р. при костелі єзуїтів стараннями о. Кароля Сеправського була організована велика польсько-українська місія. Отці з ордену, зокрема о. Шайна, о. Маршалович і о. Сікорський, оголошували проповіді польською мовою, натомість о. Баудісс і о. Василевський проповідували українською. Очевидно, це був визначний захід в житті міста, на ньому були присутні близько 10 тис. осіб. До святих таїнств, за повідомленнями єзуїтів, приступило приблизно 5000 поляків і 2000 українців. Також, серед присутніх були архієпископ вірменського обряду Юзеф Теодорович, який також проголошував промову, і львівський архієпископ суфраган Юзеф Вебер, котрий брав участь у процесії і в миропомазанні 658 осіб. Захід допомагали проводити молодші члени ордену, які займались підготовкою урочистості, прислуговували під час меси³⁴.

В 1908 р. стараннями о. Людвіка Моравського була заснована місцева бурса для учнів ремісників. В організації діяльності цього навчального закладу єзуїту допомагали члени місцевої Содалії Панів. Комітет, до якого входили чоловіки з цієї конгрегації, писав статут для цієї освітньої установи³⁵.

Також єзуїти займались заходами, пов'язаними з патріотичним вихованням молоді. Наприклад, 30 січня 1911 р. в храмі єзуїтів відбувалась жалоба за поляками, загиблими під час Січневого повстання в 1863 р.. Ініціаторами проведення жалоби була учительська жіноча семінарія імені св. Броніслави, в якій брали участь її вихованці і вихованці польської гімназії разом з педагогами. Хор семінаристок співав жалобні пісні, а після богослужіння присутні в храмі співали різні патріотичні польські пісні³⁶.

В Коломиї Товариство Ісуса проводило катехитичну діяльність в співпраці з ліцеєм і гімназією Сестер Урсулянок. В їхніх звітах за шкільні роки 1912–1913 рр. в ролі шкільного вчителя і катехита фігурує о. Мелох, тодішній суперіор дому єзуїтів. Згадується, що він розпочинав навчальні роки урочистою месою. Також, в перших числах листопада отець проводив 3-х денні реколекції для учениць цього освітнього закладу³⁷.

Духовна праця Товариства Ісуса не обмежувалась тільки Коломиєю. В 1913 р. львівський католицький єпископ-суфраган Владислав Бандурський здійснив освячення невеликого кам'яного костелу св. Архангела Михаїла в прилеглому до Коломиї с. Пилипи. Після освячення костел був відданий під опіку Товариства Ісуса. Єзуїти раз на місяць проводили там богослужіння³⁸.

Особливу увагу хочеться звернути на суспільно-харитативну діяльність ордену, зокрема на створення содалій маріанських і релігійних братств. Заснування содалій взагалі було особливою складовою духовної праці єзуїтів. Содалії маріанські – це релігійні товариства мирян під керівництвом духівників. Чоловіків, які входили до об'єднань такого типу, називали содалісами, а жінок – содалісками³⁹.

Головною метою содалій було залучення різних станів суспільства до більш активного духовного життя в лоні католицької церкви і виховання їх у католицькому дусі. Важливою особливістю содалій, яка відрізняла її від інших релігійних товариств, було те, що до їх складу могли входити тільки люди, які належали до однієї суспільної групи або однієї професії. Для прикладу, існували содалії панів, пані, панянок, матерів, академіків, ремісників тощо. Їхнім завданням було вдосконалення власних християнських чеснот у відповідності до свого суспільного або професійного покликання. Наприклад, содалії матерів були покликані виховувати у жінок, які до них входили, материнські чесноти, якості хорошої дружини та доброї господині

³⁴ W roku jubileuszowym 1904. *Nasze Wiadomości*. 1904. T. 1. S. 358.

³⁵ Kołomyja. Sodalicya panów. *Sodalis Marianus*. 1909. T. 8, nr 5. S. 290.

³⁶ ATJKr. Rkp. nr. 384: Kołomyja. S. 57.

³⁷ Rok szkolny 1911/12. *Sprawozdanie liceum i gimnazjum realnego ss. urszulanek w Kołomyi z prawem publiczności za rok szkolny 1911/12*. 1912. Kołomyja 1912. S. 5–6; Rok szkolny 1912/13. *Sprawozdanie Gimnazjum Realnego i Liceum S.S. Urszulanek w Kołomyi za rok szkolny 1912/13*. 1912. S. 5.

³⁸ ATJKr. Rkp. nr. 384: Kołomyja. S. 79r.

³⁹ Schneyder E. Sodalicyi maryjańskiej istota, cele, ustawy i znaczenie. *Sodalis Marianus*. 1917. T. 16, nr 7–8. S. 205.

дому⁴⁰. В той же час, до більшості релігійних товариств могли вступати люди без обмежень по віку, статі або суспільній групі.

Обов'язком кожного содаліса була участь в спільних месгах і причастях, в зібраннях та секціях содаліції. Окрім цього, єзуїти проводили для них окремі реколекції, духовні науки, організували паломництва. Очолював содаліцію модератор, посаду якого повинен був займати хтось із духовенства. Здебільшого, це був хтось із Товариства Ісуса, хоча міг бути і світський священник. Жодне рішення содаліції не могло бути здійсненим без згоди модератора⁴¹. Були також і вибірні посади для содалісів. Правою рукою модератора був префект, який головував разом з ним на зібраннях. Йому допомагали асистенти. Перший асистент заміщав префекта у разі відсутності останнього. Секретар вів усю необхідну документацію, записував протоколи зібрань. Консультанти давали поради щодо подальшої діяльності содаліції. Інструктор кандидатів інформував новоприбулих про статут конгрегації. Скарбник збирав пожертви і слідкував за фінансами⁴².

Єзуїти почали активно засновувати содаліції в Коломиї з 1903 р. Засновником був здебільшого о. Юзеф Грубант, який через рік почав виконувати функції суперіора дому єзуїтів в Коломиї.

Однією з перших конгрегацій була Содаліція Панянок в закладі Сестер Урсулянок на честь Найсвятішої Марії Непорочного зачаття і св. Станіслава Костки, заснована 24 лютого 1903 р. Її президенткою стала Станіслава Шварцувна. На момент створення налічувалось 20 содалісок. Їхнім головним завданням було релігійне самовдосконалення і піклування про дітей із місцевої захоронки⁴³. В звітах, інколи, содаліція зустрічається під назвою Содаліція Пенсіонерок⁴⁴. Дівчата, які входили конгрегацію, були здебільшого з Покуття⁴⁵. Через 5 років до содаліції входило уже 45 осіб. Вони брали участь в процесіях Божого Тіла і в процесіях вервиці в перший тиждень жовтня. Також, содаліски шили теплий одяг і взуття для бідних дітей⁴⁶. До Першої світової війни діяльність содаліції особливо не змінювалась. Вона й надалі була зайнята піклуванням про дітей з неблагополучних родин⁴⁷.

Найбільшою та найактивнішою в Коломиї була Содаліція Пані, заснована на свято Непорочного зачаття, 8 грудня 1904 р., під час зборів місцевих жінок в каплиці Сестер Урсулянок. Месу відправляв о. Грубант, який і став модератором содаліції. Світське керівництво було обране уже на наступний день. Префектою була обрана пані Юзефа Торосевичова. На той час до складу конгрегації входило 48 осіб⁴⁸.

Збори содаліції відбувались щомісячно в монастирі Сестер Урсулянок. Кожну третю неділю місяця содаліски брали участь в адорації* Пресвятих Дарів при костелі єзуїтів. Також, вони запровадили в Коломиї католицьке віче, куди приходили учні місцевих навчальних закладів. Окрім цього, модератор неодноразово проводив науки для фабричних робітниць⁴⁹. Для содалісок читали доповіді єзуїти о. Станіслав Заленський, о. Владислав Ченч, о. Юзеф Грубант, о. Юзеф Мелох та о. Юзеф Адамський⁵⁰.

⁴⁰ Haduch H. O istocie i zadaniach Kongregacyi Maryańskiej. *Sodalis Marianus*. 1908. T. 7, nr 5. S. 122–123.

⁴¹ Schneyder E. Sodality maryjańskiej istota, cele, ustawy i znaczenie... S. 205, 209.

⁴² Haduch H. O istocie i zadaniach Kongregacyi Maryańskiej... S. 152–153.

* Захоронками називалися навчально-виховні установи в Галичині для дітей з малозабезпечених сімей.

⁴³ Kołomyja. *Sodalis Marianus*. 1906. T. 5, nr 2. S. 65.

* Тут мова, звісно, йде не про людей похилого віку, але про дівчат, які отримували навчальну стипендію. Пенсіонерка, в цьому випадку, це те саме, що й українською "стипендіатка".

⁴⁴ Kołomyja. Sodalitya pensyonarek w zakładzie SS. Urszulanek. *Sodalis marianus*. 1906. T. 5, nr 1. S. 27.

⁴⁵ АТЖКр. Rkp. nr. 384: Kołomyja. S. 81r.

⁴⁶ Kolomyja. Sodalitya panien. *Sodalis Marianus*. 1909. T. 8, nr 5. S. 292.

⁴⁷ АТЖКр. Rkp. nr. 384: Kołomyja. S. 81r.

⁴⁸ Sodalitya Dzieci Maryi w Kołomyi. *Sodalis Marianus*. 1904. T. 3, nr 5. S. 174.

* Адорація, або Поклоніння Святим Дарам – різновид позалітургійного пошанування Святих Дарів, освячених у ході Євхаристії.

⁴⁹ Kołomyja. Sodalitya pań. *Sodalis Marianus*. 1912. T. 11, nr 1. S. 45–47.

⁵⁰ Jubileusz 10-letni Sodality Pań w Kołomyi. *Sodalis Marianus*. 1915. T. 13, nr 1–2. S. 44.

Благодійність була важливим напрямом роботи Содаліції Пані. Вона ділилась на секції, що мала свою сферу діяльності. Секція панянок економок займалась захоронкою. Вони дбали про побут і навчали малих дітей. Існувала і секція опіки над робітницями фабричними на честь св. Юзефа, яку заснував в 1905 р. о. Грубант. Перед війною ця секція налічувала 75 осіб. Для робітниць отець куратор проводив щотижневі зібрання, займався релігійним вихованням, а одна з содалісок навчала їх співу.⁵¹ Окрім цього, Содаліція Пані стала фундаторкою Товариства “Католицької народної дешевої кухні”, метою якої було приготування дешевої і здорової їжі для шкільної і ремісничої молоді⁵².

Содаліція Пані неодноразово брала участь в урочистих заходах, зокрема на честь 50-річчя священства Пія Х 11 жовтня 1908 р. Трохи раніше, содаліски були на урочистій події на честь 50-річного ювілею Діви Марії Непорочно Зачатій в Лурді, об'явлення якої відбулося 11 лютого 1858 р.. Президенткою содаліції в той період була Гертруда Іссаковічова⁵³.

В 1911 р. в місті була споруджена нова будівля захоронки для бідних дітей. Її передали Сестрам Службницям для опіки над дітьми. Жінки з секції панянок економок поділили між собою навчальні години і почергово проводили дітям уроки з релігії, історії, польської мови, шиття суконь і білизни для дітей. Очолювала секцію пані Павліковська⁵⁴.

В 1913 р. Содаліція Пані відзначала 10-літній ювілей. Захід на честь цього ювілею проводився в монастирі урсулянок, де зібрався повний склад Содаліції Пані, Содаліції Пані Вчительок і Содаліції Зем'янок. Перед урочистістю о. Нікель проводив триденні реколекції. Уже в ході самого ювілею він провів месу і оголошував промову для присутніх. На честь заходу прислали свої вітання о. Юзеф Грубант, о. Юзеф Мелох, о. Ромуальд Чежовський, а також сам архієпископ Юзеф Більчевський⁵⁵.

10-го січня 1904 р. в Коломиї була заснована Содаліція Панів. Її префектом був доктор Миколай Кжиштофович, посол і віце-маршалок. До содаліції входило 22 чоловіка⁵⁶. Ця конгрегація займалась катехизацією і вихованням своїх членів в традиціях католицизму, проводила щонедільні зібрання, очолювала і допомагала місцевим добродійним організаціям. Очевидно, члени цієї содаліції займались подібною діяльністю як і Содаліція Пані, тільки їхня духовна праця охоплювала чоловічу частину населення⁵⁷. В своїй діяльності вони орієнтувались на римську конгрегацію “*Primaе Primarie*”. Їхні збори відбувались кожного першого і третього четверга в місяць. Делегати з Коломиї брали участь в Маріанському Конгресі у Львові, в паломництві до Кохавинської Ікони Божої Матері, а також в реколекціях при храмі єзуїтів⁵⁸.

Активним для Содаліції Панів виявився 1908 р. В січні до Коломиї прибув о. Ченч, який прочитав для содалісів три лекції на тему “Про модернізм і реформізм”. Лекції проводились в залі Виховничого закладу Сестер Урсулянок. На початку того ж року стараннями єзуїтів для содалісів з цієї конгрегації було організовано бібліотеку, наповнену здебільшого філософською і апологетичною літературою⁵⁹.

Спільно з Содаліцією Пані вони зібрали в Коломиї католицьке віче. Воно також відбувалось в науковому закладі Сестер Урсулянок. Його завданням було розповісти запрошеним про Конгрес Маріанський в Перемишлі. Під час нього одна із місцевих вчительок, пані Герміна Лібхартовна, оголосила реферат на тему “Становище жінки в суспільному житті”, після якого розповіла в яких суспільних сферах можуть бути задіяні місцеві содаліції. Потім виступив

⁵¹ Jubileusz 10-letni Sodalicji Pań w Kołomyi. *Sodalis Marianus*. 1915. T. 13, nr 1–2. S. 43–44.

⁵² ATJKr. Rkp. nr. 1417: Domy jezuickie. S. 219, S. 220зв.

⁵³ Kołomyja. Sodalicja pań. *Sodalis Marianus*. 1909. T. 8, nr 5. S. 291–292.

⁵⁴ Kołomyja. Sodalicja pań. *Sodalis Marianus*. 1912. T. 11, nr 1. S. 46.

⁵⁵ Jubileusz 10-letni Sodalicji Pań w Kołomyi... S. 40–41.

⁵⁶ Kołomyja. *Sodalis marianus*. 1906. T. 5, nr 2. S. 64.

⁵⁷ ATJKr. Rkp. nr. 384: Kołomyja. S. 83.

⁵⁸ Sprawozdanie Sodalicji Maryańskiej Panów w Kołomyi. *Sodalis Marianus*. 1906. T. 5, nr 1. S. 83–84.

⁵⁹ Kołomyja. Sodalicja panów. *Sodalis Marianus*. 1909. T. 8, nr 5. S. 290.

о. Пілх, а опісля пан Ісакович, міський радник, відзвітував про здійснену роботу різних релігійних товариств Коломиї. Завершив віче о. Мелох⁶⁰.

Перед початком Першої світової війни єзуїти заснували ще три содаліції в Коломиї. Однією з них була Содаліція Вчительок на честь Матері Божої і блаженної Броніслави, створена в 1912 р. впродовж реколекцій 5-8 січня, що проводились для Содаліції Пані. Керував реколекціями єзуїт о. Станіслав Внєк, під час яких пані Герміна Лібхарт подала ідею створити конгрегацію для вчительок. Перші членкині содаліції були прийняті уже 25 березня того ж року на свято Благовіщення. До конгрегації перейшли усі вчительки, які до цього були в Содаліцію Пані. В травні вчительки разом з дітьми створювали і прикрашали церковні каплички в школах і відвідували травневі богослужіння*. В Содаліції Вчительок нараховувалось близько 50 осіб⁶¹. Впродовж шкільного року 1911/1912 о. Мелох відновив діяльність Содаліції Панянок, до якої входили дівчата з лицею і гімназії Сестер Урсулянок. Перед содалісками стояло завдання організації релігійних і патріотичних заходів в освітньому закладі⁶². А 3-го червня в 1913 р. була заснована Содаліція Сільських пані на честь Непорочної Матері Божої і блаженного Анджея Боболі. Президенткою була обрана Іза Явзельська, а секретаркою – Іда Чайковська⁶³.

Таким чином, керівництво содаліціями було одним з найважливіших форм духовної праці Товариства Ісуса. Але цим воно не обмежувалось. У Коломиї впродовж другої половини ХІХ ст. існувало кілька товариств, які діяли при парафіяльному костелі. Такими товариствами були “Братство капличне” (створене 1861 р.) і Товариство взаємної допомоги мешканців Коломиї “Світанок” (створене 1875 р.).⁶⁴ Єзуїти продовжили залучати мирян до духовного життя через церковні об’єднання. Так, в 1897 р. в місті було закладене Братство Доброї Смерті, учасники якого приділяли певні години свого життя роздумами над людською смертністю⁶⁵.

В 1904 р. в Коломиї за сприяння ордену виникло Товариство св. Зити. До нього входили бідні дівчата або жінки, які втратили роботу або мали проблеми із здоров’ям і потребували допомоги, тобто, незаможні верстви населення. В Коломиї це об’єднання очолив о. Грубант⁶⁶. Зитками опікувались содаліски з коломиїської Содаліції Пані, які займались їхнім освітнім вихованням, зокрема навчали читанню, писанню, катехизму католицької церкви, а також історії Польщі. В освітніх заходах брав участь також модератор. Уже станом на 1905 р. у Коломиї налічувалось 150 зиток. Про таку кількість зазначено в листі до “Приятеля слуг” від 21 березня 1905 р.⁶⁷ Того ж року, 29 вересня, відбулися збори під керівництвом о. Грубанта. На цих зборах обговорювались подальші плани товариства. Зитки на той час ще не мали свого притулку в Коломиї, але з допомогою куратора вони винаймали приміщення, в якому могли проживати бідні служанки, що захворіли або опинились без роботи. Також, 8 жовтня 1905 р., о. Грубант організував паломництво до чудотворного образу Богородиці в Кохавині*. В паломництво зитки відправились потягом з Коломиї. Всього в паломництві, разом з членкинями Содаліції Пані, брало участь біля 600 осіб⁶⁸.

З кожним роком зібрання товариства відбувалися частіше. Це було пов’язано з тим, що кількість його членкинь зростало. Спершу зитки збирались один раз на місяць, згодом раз на два тижні, а потім уже щотижнево. Також, кожного тижня вони мали навчання. В 1911 р. на них

⁶⁰ Kołomyja. Sodalicya pań. *Sodalis Marianus*. 1912. T. 11, nr 1. S. 46.

* Травневі богослужіння – богослужіння в католицькій церкві, які відбуваються в травні на честь Богородиці Діви.

⁶¹ Kołomyja. Sodalicya nauczycielek. *Sodalis Marianus*. 1912. T. 11, nr 5. S. 339-340.

⁶² Rok szkolny 1911/12. *Sprawozdanie liceum i gimnazjum...* S. 5.

⁶³ Kołomyja. Sodalicya pań wiejskich. *Sodalis Marianus*. 1913. T. 12, nr 5. S. 313.

⁶⁴ Монолатій І. Церкви і душпастирі у Коломиї... С. 53.

⁶⁵ Cieślak S. Działalność społeczno-kulturalna jezuitów galicyjskich w stowarzyszeniach katolickich 1856–1914... S. 141, 165.

⁶⁶ Hrubant. Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995... URL: <https://www.jezuici.krakow.pl/cgi-bin/rjbo?b=enc&q=HRUBANT&f=1>

⁶⁷ Kołomyja dnia 21. marca 1905. *Przyjaciel Sług*. 1905. T. 3, nr 4. S. 64.

* Сучасне селище міського типу Гніздичів.

⁶⁸ Z Kołomyjskiego Stowarzyszenia św. Zyty. *Przyjaciel Sług*. 1905. T. 3, nr 10. S. 174–175.

ходило в середньому 11 дівчат. Після навчання дівчат читанню і писанню єзуїт модератор проводив науку. Того ж року Товариство св. Зити очолив о. Теофіл Пілх. Впродовж 1911 р. відбулось 48 зібрань товариства. Також, в квітні того ж року, проводились реколекції для служанок. Впродовж 1911–1912 рр. зитки брали участь в процесії Божого Тіла і в щомісячній адорації⁶⁹.

Товариство св. Зити займалось не тільки освітою служниць і участю в релігійних процесіях, але також організовувало патріотичні заходи. В 1906 р., 6 лютого, о. Грубант разом з частиною Содаліції Пані і зитками, організували в приміщенні “дешевої кухні” урочистості до пам’яті загиблих захисників вітчизни і віри. Під час заходу присутні розмовляли про польську історію, співали патріотичні пісні. На завершення урочистостей виступив о. Грубант, який назвав учасниць “добрими полячками” і похвалив всіх присутніх за любов до Польщі⁷⁰. Також, 29 червня 1910 р., зитки організували урочистий захід до річниці Грюндвальдської битви 1410 р. На події були присутні модератор товариства і членкині із Содаліції Пані. Учасники говорили про значення Грюндвальдської битви в історії, співали пісні. Всі пункти урочистої програми були виконані зитками⁷¹. Товариство утримувало в місті притулок для дівчат, які були хворими або тимчасово безробітними⁷². Його відкрили в листопаді 1911 р. При цьому притулкові існувало Бюро посередництва праці, засноване в той самий рік⁷³. На доходах бюро ця благодійна установа і функціонувала. До січня 1912 р. притулком користались 23 дівчини. Станом на 1911 р. до Товариства св. Зити входило 83 особи⁷⁴.

З ініціативи о. Грубанта в Коломиї було створене Товариство робітниць фабричних на честь св. Юзефа, в чому йому теж допомагала Содаліція Пані⁷⁵. Членкині цього товариства працювали на місцевій фабриці виготовлення черепиці. Метою цього об’єднання була опіка над робітницями, допомога їхнім сім’ям, плекання моральних чеснот, релігійне виховання і навчання читанню та письму. До товариства входило 50 осіб. Отець модератор неодноразово проводив для робітниць зібрання, реколекції, проводив навчання, залучав до травневих богослужінь і до організації культурних заходів, таких як літургійні співи в костелі єзуїтів, а також участь і постановка театральних вистав⁷⁶. Існувало також чоловіче Товариство католицько-народне на честь св. Юзефа. Очевидно, воно мало подібну мету, але призначене було для чоловіків з робітничого стану⁷⁷.

Товариство “Католицької народної дешевої кухні”, яке було засноване за сприяння і допомоги Содаліції Пані, діяло в Коломиї з 1905 р. Його головним завданням було приготування недорогих страв, які могли собі дозволити незаможні верстви населення. Займались кулінарними справами місцеві Сестри Маріанки. Послугами товариства користувались учні місцевих середніх шкіл, молоді ремісники, учні з бурси св. Станіслава Костки. Сестри щоденно готували близько 90 обідів для дітей. Товариству дешевої кухні перешкоджав постійний брак коштів на продукти, оскільки, як зрозуміло з специфіки його роботи, воно було неприбутковим⁷⁸. Фінанси для функціонування цього товариства надходили з пожертв коломиїських содаліцій. Допомогала також міська влада, зокрема магістрат, рада повітова, а також місцевий голова Ісидор Торосевич⁷⁹.

На базі Содаліції Учениць в ліцеї і гімназії Сестер Урсулянок впродовж 1911/1912 навчального року постало Товариство спільної праці. Його ідеєю було національне відродження польського народу. Керували товариством о. Мелох і директорка навчального закладу. Основним завданням дівчат, які до нього входили, було самовдосконалення, виховання в собі

⁶⁹ Sprawozdanie z działalności Stowarzyszenia świtej Zyty w Kołomyi. *Przyjaciel Sług*. 1912. T. 9, nr 4. S. 70–71.

⁷⁰ Kołomyja dnia 7 kwietnia 1907. *Przyjaciel Sług*. 1907. T. 6, nr 4. S. 45.

⁷¹ Kilka słów o Stowarzyszeniu. *Przyjaciel Sług*. 1910. T. 8, nr 11. S. 176.

⁷² ATJKr. Rkp. nr. 384: Kołomyja. S. 83.

⁷³ Kołomyja. Sodalicya pań. *Sodalis Marianus*. 1912. T. 11, nr 1. S. 47.

⁷⁴ Sprawozdanie z działalności Stowarzyszenia świtej Zyty w Kołomyi... S. 70–71.

⁷⁵ ATJKr. Rkp. nr. 384: Kołomyja. S. 83.

⁷⁶ Kołomyja. Kongregacya pań. *Sodalis Marianus*. 1909. T. 8, nr 6. S. 347–348.

⁷⁷ Kołomyja. Sodalicya panów. *Sodalis Marianus*. 1909. T. 8, nr 5. S. 291.

⁷⁸ Jubileusz 10-letni Sodalicyi Pań w Kołomyi... S.44.

⁷⁹ Kołomyja. Kongregacya pań. *Sodalis Marianus*. 1909. T. 8, nr 6. S. 348.

духовних чеснот. Нових учасниць приймали голосуванням на щотижневих зборах під керівництвом директорки. Товариство ділилось на декілька секцій, їх вибір був добровільним. Кожна із секцій повинна була плекати якусь чесноту, що сприяла би польському національному відродженню⁸⁰. Насамперед, мова йшла про самодисципліну і хорошу поведінку в навчальному закладі, старанне навчання, дружбу в товаристві. Зокрема, секція пильності плекала любов до науки; секція спілкування заохочувала до вивчення іноземних мов, а секція порядку і розвитку ремесел поєднувала наукову працю із практичними заняттями. Учениці самі шили одяг, дбали про порядок і чистоту в навчальному закладі, організовували заходи, що стосувались історії Польщі, як наприклад 300-ліття від смерті Петра Скарги, 50-та річниця Січневого повстання тощо. Також була секція особистої гідності, в якій учениці повинні були бути прикладом для поведінки поза освітньою установою, і секція дисципліни, куди входили дівчата, що здобули право належати до кожної секції⁸¹.

Товариство св. Вікентія Поля в Коломиї перед війною знаходилося під опікою Содаліції Пані. Разом вони були зайняті піклуванням про 45 місцевих бідних сімей, утриманням сиріт в охоронці, допомогою учням, а окрім цього, займалися прикрашанням костелу єзуїтів до богослужінь⁸².

Станом на початок 1914 р. в Коломиї перебувало 8 єзуїтів, а саме: отці Ян Нікель, Антоній Кучек, Антоній Стопа, Ян Закжевський, Теофіл Пілх і коад'ютори Адальберт Ричак, Кароль Цуціловський, Йозеф Домбровський⁸³. Можна зробити висновок, що Товариство Ісуса в Коломиї впродовж 1896–1914 рр. було зайняте активною місіонерською діяльністю, а його чисельність в місті поступово зростала. Особливості релігійно-культурної і суспільно-харитативної праці єзуїтів можна звести до наступних тез. По-перше, після свого прибуття єзуїти спорудили костел св. Ігнатія Лойоли і місіонерський дім, в якому проживали. При храмі отці з ордену виконували свої душпастирські обов'язки. По-друге, орден активно співпрацював з місцевим згромадженням Сестер Урсулянок. В приміщеннях їхнього монастиря і освітньої установи єзуїти неодноразово організовували спільні заходи, збирались на засідання релігійні товариства. Окрім того, о. Юзеф Мелох був частиною вчительського складу ліцею і гімназії їх навчального закладу. По-третє, від початку ХХ ст. Товариство Ісуса розпочало засновувати в Коломиї содаліції маріанські і релігійні конгрегації, до яких входили мешканці міста. Це було характерною рисою суспільно-харитативної діяльності єзуїтів. Також, привертає увагу і патріотично-виховна праця ордену, зокрема організація або участь у заходах, присвячених важливим подіям історії Польщі, керівництво Товариством спільної праці, ідеєю якого було національне відродження поляків. Автор статті опирався на звіти содаліцій і релігійних товариств, опубліковані в журналах "Sodalis Marianus" і "Przyjacieł Sług", але в річних записках єзуїтів є статистика щодо значної більшої кількості як релігійних об'єднань, так і їх учасників. Тому ця тема потребує більш детального дослідження. Окрім цього, було би доцільно дослідити як діяльність Товариства Ісуса в Коломиї відображена в тогочасній пресі.

MISSIONARY ACTIVITY OF THE SOCIETY OF JESUS IN KOLOMYIA (1896–1914)

Andrii PETRASH

*National Reserve "Ancient Halych",
scientific and educational department
Ivan Franko, St., 3, 77100, Halich, Ukraine
email: Dertasiel@email.ua*

⁸⁰ Rok szkolny 1911/12. *Sprawozdanie liceum i gimnazjum realnego ss. urszulanek w Kołomyi z prawem publiczności za rok szkolny 1911/12...* S. 5.

⁸¹ Rok szkolny 1912/13. *Sprawozdanie liceum i gimnazjum realnego ss. urszulanek w Kołomyi z prawem publiczności za rok szkolny 1912/13...* S. 4–5.

⁸² Kołomyja. Sodalicja pań. *Sodalis Marianus*. 1912. T. 11, nr 1. S. 47.

⁸³ Catalogus Provinciae Galicianae Societatis Jesu ex anno 1913 in annum 1914. Cracoviae : E TYPOGRAPHIA "CZAS", 1913. P. 24.

Summary

The article is devoted to the religious-cultural and socio-charitable activities of the Society of Jesus in Kolomyia in 1896–1914. The chronological boundaries of the selected period reach from the founding of the jesuit mission house to the beginning of the First World War. In 1848, the Society of Jesus was banned in the Habsburg Empire, but only until 1852. After that, the jesuits returned to their centers in Ternopil and Lviv. Until 1896, the Order opened two new mission houses in the Lviv archdiocese, particularly in Stanislaviv and Chernivtsi. The purpose of the article is to describe the activity of the jesuits in Kolomyia: their arrival in the city, the building of the church of St. Ignatius Loyola and the spiritual work of the order. Particular attention is paid to the activity of Sodalities of our Lady and religious societies, which were founded by the Society of Jesus during this period. The source base of the study consists of documents from the archives of the Society of Jesus in Krakow, articles and reports from contemporary magazines. Missionary work of the jesuits in the Ukrainian lands of the XIX century poorly represented in domestic historiography. This scientific work should be another step in highlighting the history of the Catholic Church in the western regions of Ukraine.

Keywords: Society of Jesus, Kolomyia, Jesuits, Sodality of our Lady, Catholic Church.

References

- ATJKr. Rkp. nr. 1417 (Domy jezuickie). 289 p.
ATJKr. Rkp. nr. 2044 (Fructus spiritualis in Residentia Kolomyjensis SJ. rok 1903 – 1943). 75 p.
ATJKr. Rkp. nr. 284 (Kołomyja). 95 p.
Augustynek, S. (2020). *Prowincja Małopolska Towarzystwa Jezusowego w latach 1926–1939* [Doctor's thesis]. Kraków (in Polish).
Basenko, R. (2014). Heneza i зміst osvitno-vykhovnoho napriamu molodizhnoi polityky ordenu yezuitiv (XVI–XVII stolittia) [Genesis and content of the educational direction of youth policy of the jesuit order (XVI–XVII centuries)]. *Aktualni problemy vitchyznianoi ta vsesvitnoi istorii* [Current issues of national and world history], no. 17, pp. 67–78 (in Ukrainian).
Bieś, A. P. (2012). *Jan Badeni SJ (1858–1899): U początków ruchu społecznego katolików w Galicji*. Kraków: WAM (in Polish).
Brykowski, R. (2006). Kościół p.w. Św. Ignacego Loyoli i rezydencja ks. Jezuitów w Kołomyi. *Kościół i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*. Pod red. J. Ostrowskiego, vol. 14, pp. 163–177 (in Polish).
Catalogus Provinciae Galicianae Societatis Jesu ex anno 1913 in annum 1914. (1913). Cracoviae: E TYPOGRAPHIA "CZAS" (in Latin).
Catalogus Provinciae Galicianae Societatis Jesu ineunte anno MDCCCLXXXVIII. (1888). Cracoviae: E TYPOGRAPHIA EPHEMERUM "CZAS" FR. KLUCZYCKI & SOC. (in Latin).
Catalogus Provinciae Galicianae Societatis Jesu ineunte anno MCMVI. (1906). Cracoviae: E TYPOGRAPHIA "CZAS" (in Latin).
Chotkowski, W. (1904). Powrót i powtórne zniesienie Jezuitów w Galicyi 1820–1848 na podstawie archiwaliów rządowych. Warszawa: Nakł. Kwartalnika Teologicznego (in Polish).
Cieślak, S. (2013). *Działalność społeczno-kulturalna jezuitów galicyjskich w stowarzyszeniach katolickich 1856–1914*. Kraków: WAM, Akademia Ignatianum w Krakowie (in Polish).
Fructus Spiritualis Patrum Provinciae Galicianae a die Julii 1903, ad diem 1 Julii 1904. (1904). *Nasze Wiadomości*, no. 1, pp. 370–371 (in Latin).
Fructus Spiritualis Patrum Provinciae Galicianae a die Julii 1904, ad diem 1 Julii 1905. (1904). *Nasze Wiadomości*, no. 1, pp. 630–631 (in Latin).
Fructus Spiritualis Patrum Provinciae Galicianae a die Julii 1905, ad diem 1 Julii 1906. (1906). *Nasze Wiadomości*, no. 2, pp. 208–209 (in Polish).
Fructus Spiritualis. A 1 Julii 1909/1910 ad 1 Julii. (1912). *Nasze Wiadomości*, no. 3, p. 533 (in Latin).
Fructus Spiritualis. A 1 Julii 1910/11 ad 1 Julii. (1912). *Nasze Wiadomości*, no. 3, p. 534 (in Latin).
Fructus Spiritualis. A 1 Julii 1911 ad 1 Julii 1912. (1913). *Nasze Wiadomości*, no. 4, p. 215 (in Latin).
Fructus Spiritualis. Anno a 1 Julii 1906/7 ad 1 Julii. (1906). *Nasze Wiadomości*, no. 2, p. 683 (in Latin).
Fructus Spiritualis. Anno a 1 Julii 1907/8 ad 1 Julii. (1912). *Nasze Wiadomości*, no. 3, p. 196 (in Latin).
Fructus Spiritualis. Anno a 1 Julii 1908/9 ad 1 Julii. (1912). *Nasze Wiadomości*, no. 3, p. 197 (in Latin).
Grzebień, L. (Ed). (1996). *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*. Kraków: Wyd-wo WAM (in Polish).
Haduch, H. (1908). O istocie i zadaniach Kongregacji Maryjańskiej. *Sodalis Marianus*, no. 7 (5), pp. 121–127 (in Polish).
Jubileusz 10-letni Sodalicyi Pań w Kołomyi. (1915). *Sodalis Marianus*, no. 13 (1-2), pp. 40–45 (in Polish).

- Kilka słów o Stowarzyszeniu. (1910). *Przyjaciel Sług*, no. 8 (11), p. 176 (in Polish).
- Kończak, J. (2006). *Słownik języka i kultury jezuitów polskich*. Kraków: WAM (in Polish).
- Kołomyja dnia 21. marca 1905. (1905). *Przyjaciel Sług*, no. 3 (4), p. 64 (in Polish).
- Kołomyja dnia 7 kwietnia 1907. (1907). *Przyjaciel Sług*, no. 6 (4), pp. 45–46 (in Polish).
- Kołomyja. (1906). *Sodalis marianus*, no. 5 (2), pp. 64–65 (in Polish).
- Kołomyja. Kongregacja pań. (1909). *Sodalis Marianus*, no. 8 (6), pp. 346–349 (in Polish).
- Kołomyja. Sodalicja nauczycielek. (1912). *Sodalis Marianus*, no. 11 (5), pp. 339–340 (in Polish).
- Kołomyja. Sodalicja pań wiejskich. (1913). *Sodalis Marianus*, no. 12 (5), p. 313 (in Polish).
- Kołomyja. Sodalicja pań. (1912). *Sodalis Marianus*, no. 11 (1), pp. 45–47 (in Polish).
- Kołomyja. Sodalicja panien. (1909). *Sodalis Marianus*, no. 8 (5), p. 292 (in Polish).
- Kołomyja. Sodalicja panów. (1909). *Sodalis Marianus*, no. 8 (5), pp. 290–291 (in Polish).
- Kołomyja. Sodalicja pensjonarek w zakładzie SS. Urszulanek. (1906). *Sodalis Marianus*, no. 5 (1), p. 27 (in Polish).
- Koval, A. (Trans.) (2019). *Konstitucji Obshestva Iisusa i ih Dopolnitelnye normy* [Constitutions of the Society of Jesus and their Complementary Rules]. Moskva : Institut sv. Fomy (in russian).
- Monolatii, I. (1995). Kostel yezuitiv v Kolomyi [Jesuit Church in Kolomyia]. *Liudyna i svit [Human and world]*, no. 11–12, pp. 44–47 (in Ukrainian).
- Monolatii, I. (2010). Tserkvy i dushpastyri u Kolomyi [Churches and pastors in Kolomyia]. *Yi [Ji]*, no. 62, pp. 48–56 (in Ukrainian).
- Rogozińska, A. (2000). Początki i rozwój oraz organizacja szkół urszulańskich w Tarnowie w latach 1877–1939. *Roczniki Humanistyczne*, no. XLVIII (Zeszyt 2), pp. 145–168 (in Polish).
- Rok szkolny 1911/12. (1912). *Sprawozdanie liceum i gimnazjum realnego ss. urszulanek w Kołomyi z prawem publiczności za rok szkolny 1911/12*, pp. 3–6 (in Polish).
- Rok szkolny 1912/13. (1913). *Sprawozdanie Gimnazjum Realnego i Liceum S.S. Urszulanek w Kołomyi za rok szkolny 1912/13*, pp. 3–5 (in Polish).
- Sas, J. (1912). Dawniejsze nazwy i zmiany terytorialne Prowincji Galicyjskiej. *Nasze wiadomości*, no. 3, pp. 457–468 (in Polish).
- Schneyder, E. (1917). Sodalicji maryjańskiej istota, cele, ustawy i znaczenie. *Sodalis Marianus*, no. 16 (7–8), pp. 204–210 (in Polish).
- Seriakov, S. (2009). Cherhovyi krok u sprostuvanni “chornoj legendy” pro yezuitiv [Another step in disproving the “black legend” about the jesuits.]. *Skhid-Zakhid: Istoryko-kulturolohichniy zbirnyk [East-West: Historical and Cultural Collection]*, no. 13–14, pp. 386–401 (in Ukrainian).
- Seriakov, S. (2013). Yezuistske shkilnytstvo yak chynnyk kulturnoho rozvytku Rechi Pospolytoi v polskii istoriohrafii druhoi polovyny 1830-kh-pochatku 1850-kh rr. [Jesuit schooling as a factor in the cultural development of the Commonwealth in Polish historiography of the second half of the 1830s and early 1850s.]. *Kharkivskiy istoriohrafichnyi zbirnyk [Kharkiv Historiographical Collection]*, no. 12, pp. 112–128 (in Ukrainian).
- Shevchenko, T. (2005). *Yezuistske shkilnytstvo na ukrainskykh zemliakh ostannoï chverty XVI - seredyny XVII st.* [Jesuit schooling in the Ukrainian lands of the last quarter of the XVI - middle of the XVII century]. Lviv: Svichado (in Ukrainian).
- Sodalicja Dzieci Maryi w Kołomyi. (1904). *Sodalis Marianus*, no. 3 (5), p. 174 (in Polish).
- Sprawozdanie Sodalicji Maryjańskiej Panów w Kołomyi. (1906). *Sodalis Marianus*, no. 5 (1), pp. 83–85 (in Polish).
- Sprawozdanie z działalności Stowarzyszenia świętej Zyty w Kołomyi. (1912). *Przyjaciel Sług*, no. 9 (4), pp. 70–71 (in Polish).
- Topij-Stempińska, B. (2019). Uczniowie jezuickich instytucji edukacyjnych w Galicji w XIX wieku. Portret zbiorowy. Kraków: Ignatianum (in Polish).
- W roku jubileuszowym 1904. (1904). *Nasze Wiadomości*, no. 1, pp. 355–371 (in Polish).
- Z Kołomyjskiego Stowarzyszenia św. Zyty. (1905). *Przyjaciel Sług*, no. 3 (10), pp. 174–175 (in Polish).
- Załęski, S. (1906). *Jezuici w Polsce: T. 5. Cz. 2. Jesuici w Polsce Porozbiorowej. 1820–1905*. Kraków: Drukiem i nakładem W.L. Anczyca i Sp (in Polish).
- Załęski, S. (1908). *Jezuici w Polsce. W skroconiu, 5 tomow w jednym, z dwoma mapami*. Kraków: Drukiem i nakładem W.L. Anczyca i Sp (in Polish).